Robertas Žukovskis

Rusų gatvė 3 / Latako gatvė 4, 6

2013 m. APC atliko žvalgymus Vilniaus senamiesčio sklypuose Latako g. 4, 6 / Rusų g. 3, kur tęsti 2012 m. pradėti tyrimai (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 543–546). Pastatų komplekse įsikūrusi VšĮ „Vilniaus tarptautinė mokykla". 2013 m. buvo tiesiami nauji ir renovuojami seni inžineriniai tinklai. Žemės darbų metu žvalgytas apie 250 m^2 plotas. Atsižvelgiant į 2012 m. atliktų žvalgomųjų tyrimų rezultatus, archeologams rekomendavus buvo pakoreguotas planuotų įrengti inžinerinių tinklų projektas, gerokai sumažintos numatytų žemės kasimo darbų apimtys.

2013 m. pastatų komplekso vidiniame kieme archeologiniai tyrimai atlikti gana dideliame plote, tačiau įžemis niekur nebuvo pasiektas. Dėl inžinerinių tinklų tiesimo specifikos, santykinai mažo statybvietės ploto nebuvo galima žvalgytų plotų nors kuriam laikui palikti neužkastų, praplėsti juos, todėl ne visada pavyko nustatyti tikslesnius atkastų mūrinių konstrukcijų parametrus.

Mūrinių konstrukcijų šiame objekte aptikta tikrai daug. Po žeme esančios mūrinės konstrukcijos išliko po II Pasaulinio karo, tarybiniu laikotarpiu vykusių spaustuvės įrengimo darbų. Tuomet iš prie Latako ir Rusų gatvių buvusių dviejų nedidelių pastatų su uždarais kiemais suformuotas vienas pastatas su dideliu kiemu. Buvusius kiemus skyrusių korpusų antžeminės dalys buvo nugriautos, o pamatinės dalys, rūsių liekanos išliko negiliai nuo žemės paviršiaus ir buvo atkastos 2013 m. Didžiausia mūrinių konstrukcijų koncentracija buvo vidurinėje ir V kiemo dalyse, kur ir buvo nugriautieji ankstesnius kiemus skyrę korpusai. Suprojektuotų lietaus ir buities nuotekų trasų, šiluminės trasos tranšėjose atkasti mūrai datuojami XVIII–XIX a. pradžia. Siekta juos maksimaliai išsaugoti, tuo pat metu įrengiant suprojektuotus inžinerinius tinklus. Nustatyta, kad po šioje kiemo dalyje stovėjusiu pastato Latako g. 4 ŠR korpusu yra buvusi cilindriniu skliautu dengta rūsio patalpa. Skliautas veikiausiai buvo išgriautas tarybiniu laikotarpiu, mat jo aukščiausias taškas tikriausiai yra buvęs aukščiau nei dabartinis pastatų komplekso kiemo paviršius. Prie pastato dalies su rūsiu būta daugiau nedidelių, veikiausiai ūkinės paskirties patalpų. XVIII–XX a. datuotų mūrų aptikta ir tarpuvartėje prie Latako gatvės, kiemo R dalyje, atkurtoje tarpuvartėje prie Rusų gatvės, kiemo PV kampe ir ŠV dalyje.

Atkastos mūro konstrukcijos nevienalaikės, dauguma jų degto molio plytų, akmenų, rištos kalkių skiediniu. Dalis mūryta iš nedidelių klasicistinių proporcijų (pvz., 22x11x4 cm dydžio) plytų. Kita dalis sienų yra išmūryta dar XVIII a. iš plytų su išilginėmis ir skersinėmis braukomis. Plytos 28x13x6, 23x12x4, ?x17x8 cm ir panašių dydžių. Tikėtina, kad dalis plytų – antrinio panaudojimo. Nemaža dalis pamatų – arkinės konstrukcijos. XVIII–XIX a. sklypuose rastų pastatų pamatai statyti ant storų supiltinių gruntų – vietovė buvo drėgna, tiltelis Latako ir Rusų gatvių sankryžoje žymimas dar 1808 m. Vilniaus miesto plane. Supiltiniai gruntai 1–1,6 m storio nuo kiemo paviršiaus. Apatiniuose vėlyvų supiltų sluoksnių horizontuose aptikta ir XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių. Po storais supiltiniais sluoksniais kai kuriose kiemo dalyse atidengti ir dalinai ištirti XVII a. datuojami kultūrinio sluoksnio horizontai. Duobėse kiemo R ir vidurinėje dalyse 1,55–2 m gylyje atkasti, fiksuoti ir išsaugoti akmenų, plytų grindinių fragmentai, tar-

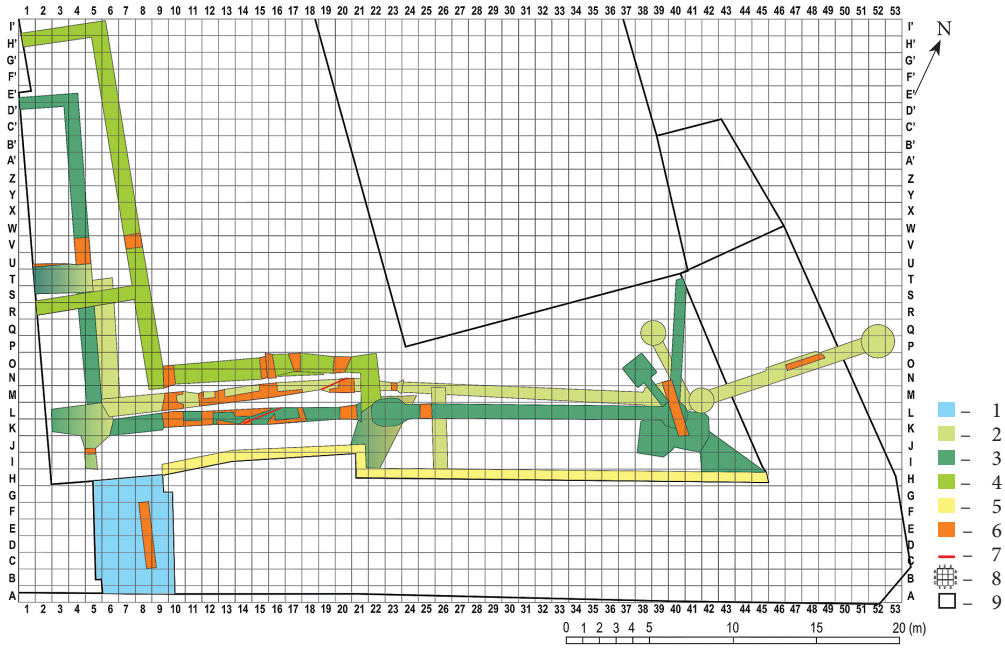

1 pav. Situacijos planas: 1 – vandentieko įrengimo vieta; 2 – tranšėjos, duobės buities nuotekynės; 3 – tranšėjos, duobės lietaus nuotekynės; 4 – tranšėja šiluminei trasai; 5 – tranšėja pamatų tvarkymui; 6 – atkasti mūrai; 7 – atkastas senas vamzdis; 8 – kvadratų sistema; 9 – pastatų kontūrai. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – water line site; 2 – trenches and pits for household sewerage; 3 – trenches and pits for storm drains; 4 – heating line trenches; 5 – trench for renovating the foundation; 6 – unearthed walls; 7 – unearthed old pipe; 8 – grid system; 9 – building contours.

puvartėje prie Latako gatvės – 2,2 m gylyje medinio pastato liekanos: pamato iš akmenų fragmentas, plūkto molio aslos fragmentas, dalis horizontalaus rąsto (sienojaus?). Ankstyviausiuose tirtuose kultūrinio sluoksnio horizontuose aptiktas didesnis kiekis XVI a. pabaiga – XVIII a. datuojamų archeologinių radinių.

Rusų St. 3 / Latako St. 4, 6

In 2013, a field evaluation was conducted at Latako St. 4, 6 / Rusų St. 3, Vilnius (Fig. 1), in connection with the expansion of Vilnius International School into the premises of the Vaizdas printing house, which came into existence after the Second World War. All of the archaeological work was conducted at underground utility line construction and renovation sites (a total of 250 m^2). It was determined that valuable 17th–18th centuries cultural layer horizons lie at a depth of 1–1.6 m from the present–day ground's surface. This is connected with the deliberate filling in of this wet Vilnius old town location. The cultural layer was partially destroyed during Soviet era work, in places to a depth of 2 m or more. The earliest cultural

layer horizons and sterile soil were not reached during the 2013 investigation. The underground remains of 18th–19th centuries masonry buildings demolished during the Soviet era were discovered during the evaluation, recorded, and mostly preserved. Late 16th–17th centuries structures unearthed at a depth of 1.55–2.2 m from the ground's surface: fragments of stone and brick paving and the remains of a wooden building with a hard–packed clay floor were also preserved.

Robertas Žukovskis

Savičiaus gatvė 7

2013 m. APC atliko detaliuosius tyrimus Savičiaus g. 7, Vilniuje. Archeologiniai tyrimai vykdyti sklypo vidiniame kieme, čia stovėjusio pastato atstatymo vietoje. Ištirtas 61 m² plotas. Pastatas yra Vilniaus senamiesčio kvartale 46. Kvartalas susiformavo jau XVI a. 1737 m. Vilniaus miesto plane kvartalo ribos atitinka dabartines. 1808, 1845 m. Vilniaus miesto planuose tirto sklypo vietoje pažymėtas mūrinis pastatas.

Archeologiniai tyrimai Vilniaus miesto kvartale 46 vykdyti 1992, 1994–1995, 2001, 2002 m. Jų metu fiksuotas 1,5–2,6 m storio kultūrinis sluoksnis. Apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai datuoti XIV–XV a. Išskirti XVI a. pradžios – XVI a. vidurio, XVI a. pabaigos – XVII a. kultūrinio sluoksnio horizontai. Viršutiniai sluoksniai iki 0,8–1,2 m gylio suardyti XX a. II pusėje. Archeologinių tyrimų metu aptikta XVI–XIX a. mūrinių pastatų fragmentų, XIV–XIX a. archeologinių radinių (*LIIR*, f. 1, b. 26805; 2279; 3765; 3896; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 202–206).

Detalieji archeologiniai tyrimai Savičiaus g. 7 vidiniame kieme vykdyti planuojamo atstatyti pastato vietoje. Tyrinėtas plotas yra sklypo Savičiaus g. 7 PV pusėje. 11x6,5 m dydžio plotas orientuotas P–Š kryptimi. Tyrinėto ploto ŠR dalyje papildomai ištirta 4x1 dydžio išpjova. 2013 m. tyrimų metu fiksuoti 3 kultūrinio sluoksnio horizontai (sluoksniai 1–3).

Viršutinis, suardytas sluoksnis 1 buvo iki 0,9–1 m gylio. Nuėmus betonines grindinio plyteles ir 20–30 cm storio smėlio sluoksnį, prasidėjo tamsiai pilka žemė su gausiomis XX a. statybinėmis šiukšlėmis. 40–50 cm gylyje tamsiai pilkos žemės sluoksnyje atkastos įvairių laikotarpių mūrų liekanos. Perkasos Š dalyje fiksuoti XX a. II pusės mūrinės tvoros betoninių pamatų fragmentai, orientuoti P–Š kryptimi. Ploto P dalyje atidengtas šiluminės trasos betoninio lovio fragmentas, kertantis tyrimų plotą V–R kryptimi. Centrinėje ploto dalyje 40 cm gylyje atkastas 80 cm pločio sienos, orientuotos V–R kryptimi, fragmentas. Siena mūryta iš XIX a. pabaigai – XX a. pradžiai būdingų plytų ir pusplyčių. Plytos rištos cemento skiediniu. Atkastas fragmentas datuotas XX a. pradžia.

Ploto centrinėje ir ŠR dalyse surasti XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia datuoti mūrinių pamatų fragmentai. Pamatai mūryti iš lauko riedulių, XVII–XIX a. plytų ir pusplyčių, tarpusavyje rištų rupiu kalkių skiediniu. Tolesnių darbų metu nustatyta, kad tirto ploto ŠR pusėje atkasti pamatai yra arkiniai. Fiksuota 1,6 m pločio arka, jos atrama – pėda įkasta iki 1,7 m gylio. Atkastos sienos veikiausiai yra 1845 m. Vilniaus miesto plane pažymėto pastato pamatų fragmentai. Pastato viduje fiksuotos medinių lentų liekanos – 3 lentų fragmentai, orientuoti V–R kryptimi.

Nukasant viršutinį tamsiai pilkos žemės sluoksnį aptikta įvairių archeologinių radinių: geležinė bato pasagėlė, XIX a. pabaigos – XX a. pradžios stiklinių indų, buteliukų ir jų šukių,